

factsheet

PATRIJS

WAAR & HOE LEVEN PATRIJZEN?

Leefgebied

Joachim van der Veld

- Patrijzen leven in open en halfopen landbouwgebieden, bij voorkeur in akkers. Ze zijn bij uitstek afhankelijk van rand- en overgangssituaties, zoals perceelsgrenzen en allerlei andere lijnvormige landschapselementen.
- Belangrijk is dat er in alle seizoenen voldoende voedsel en dekking is. Dekking is noodzakelijk voor het bouwen van nesten en ter bescherming tegen predatoren. Een gunstig leefgebied zijn landbouwgebieden met een verscheidenheid aan gewassen en veel lijnvormige landschapselementen zoals kruidenrijke bermen, akkerranden, houtwallen, hagen en overhoekjes.

Gedrag

Jannes Schwiebbe

- Patrijzen leven het grootste deel van het jaar in groepsverband: de klucht. Een klucht bestaat uit een of meer ouderparen met jongen.
- Volwassen patrijzen leven hoofdzakelijk van zaden en groene plantendelen. Daarnaast ook van vruchten, insecten, spinnen e.d. De kuikens zijn de eerste levensweken aangewezen op insecten.
- Patrijzen zijn niet eenvoudig in het veld te ontdekken. Bij onraad drukken ze zich tegen de grond of vliegen laag boven de grond naar een plek met dekking op korte afstand.
- Patrijzen zoeken vooral in ochtend- en avondschemering naar voedsel. Overdag houden ze zich schuil in de begroeiing om uit het zicht te blijven van roofvogels. Om grondpredatoren te ontlopen, overnachten ze in het open veld.
- Patrijzen nemen vaak een stofbad op onverharde wegen of andere zandige plekken.

Broedgebied

Ran Scholts

- Patrijzen nestelen in overjarige, ruige, grasachtige vegetaties, zoals akkerranden en bermen en in de vegetatie onder struwelen, heggen en hagen. Zijn die er niet, dan maken ze hun nest ook wel in de randen van graan- en graspercelen.
- Essentieel is dat kuikens veel insecten kunnen eten. Insectenrijke vegetaties moeten dekking bieden aan de kuikens, maar mogen ook weer niet te dicht zijn, want dan kunnen oudervogels en kuikens er zich niet in verplaatsen. Wat ijlere vegetatie heeft meer voordelen: kuikens drogen na regen sneller op en het insectenleven komt sneller op gang.

De patrijs in Nederland

Halverwege de jaren zeventig van de vorige eeuw kwam de patrijs nog vrijwel landsdekkend als broedvogel voor in akkers, graslanden en duinen. Sindsdien is het aantal patrijzen met meer dan 95% afgenomen en is de soort verdwenen uit delen van het midden en het noorden van Nederland. Het zwaartepunt van de huidige verspreiding ligt in agrarisch gebied in zuidelijk en oostelijk Nederland.

GOED BEHEER

Zorg voor veilige nestgelegenheid:

- Leg meerjarige, ruige, grasachtige randen aan langs akkers en graslanden (zie factsheet *Meerjarige akkerrand*). Maak de randen zo breed mogelijk (>10 m). Smallere randen bevorderen predatie.
- Is er weinig begroeiing die dekking biedt? Leg dan struwelen aan met bijvoorbeeld sleedoorn, meidoorn, liguster of hondsroos.
- Maai bermen, randen en slootkanten één keer per jaar, maar niet in het broedseizoen (april t/m augustus). Daarbij is het erg belangrijk om 15 à 30% ongemaaid te laten, zodat zich overjarige vegetatie kan ontwikkelen. Patrijzen hebben die nodig voor hun nest.
- Zorg dat de overjarige begroeiing goed over een gebied is verspreid. Zo kunnen meerdere patrijsoekers een veilige nestplek vinden.

KALENDER

BROEDSEIZOEN

april-september

Nest maken

- Patrijzen bouwen tussen april en juli een nest op een goed verscholen plek op de grond.

Broeden

- Het vrouwtje legt 12-18 eieren en broedt 24-26 dagen. De broedtijd is voor de hen de gevaarlijkste periode van het jaar. Veel nesten worden voortijdig leeggeroofd, waarbij het regelmatig voorkomt dat ook de hen het niet overleeft.
- Als een legsel verloren gaat, kan een nieuw legsel volgen. Het broedseizoen is daarom lang. Patrijzen kunnen tot diep in augustus eieren leggen.

Grootbrengen kuikens

- De kuikens verlaten het nest onmiddellijk nadat ze opgedroogd zijn. Ze hebben drie basisbehoeften: dekking, warmte en veel insecten. De ouders leiden de kuikens naar insectenrijke vegetatie. Daar zoeken ze de eerste weken zelf naar rupsen, kevers, bladluizen en mieren. Om te voorkomen dat families een lange tocht door 'vijandig gebied' moeten maken, ligt insectenrijke vegetatie bij voorkeur in de buurt van de nestplek.
- Na 2 weken kunnen de jongen vliegen, na 10 weken zijn ze volgroeid.
- In de meeste jaren overleeft tot augustus nog niet de helft van alle kuikens. Bepalend voor wel of niet overleven zijn de weersomstandigheden in de eerste levensweken (een nat en koud voorjaar is funest) en de beschikbaarheid van insecten.

HERFST EN WINTER

- 's Winters hebben patrijzen een voorkeur voor gronden met enige vorm van begroeiing, zoals stoppels, wintergraanakkers en grasachtige overhoekjes.

MEER WETEN!

- Kaart met de verspreiding van de patrijs in Nederland: www.vogelatlas.nl/atlas/soorten/soort/3670
- Kuijper D.P.J., 2007, De patrijs in Nederland. Oorzaken van achteruitgang en mogelijkheden voor herstel.
- E. Gottschalk, ongedateerd. Flower strips for partridges - "all in one measure".

U kunt deze documenten downloaden van www.vogelbescherming.nl/akkervogelfactsheets

GOED BEHEER

Zorg voor voldoende insecten als zomervoedsel:

- Creëer insectenrijk kuikenhabitat door stroken in te zaaien met een speciaal op patrijskuikens afgestemd mengsel. Leg deze stroken aan in het open veld, dus uit de buurt van bomen en struiken. Ze moeten minstens 10 m breed zijn, bij voorkeur breder. Zaai elk voorjaar afwisselend de helft van de strook opnieuw in. De vegetatie die het eerste jaar opkomt is bloemrijk en daarmee uitstekend insectenrijk kuikenhabitat. In het tweede jaar is dezelfde vegetatie geschikt als nesthabitat. Zie voor gedetailleerde instructie document 'Flower strips for partridges'.
- Gebruik geen herbiciden en insecticiden in de buitenste randen van graangewassen, zodat kruiden en insecten er kunnen overleven. Wees terughoudend met het volvelds gebruik van insecticiden in graanteelten. Gebruik bij voorkeur selectieve middelen. Hoe meer insecten, hoe groter de overlevingskansen voor patrijskuikens.
- Laat landbouwwegen zoveel mogelijk onverhard of creëer andere zandige plekken.

Zorg voor voldoende wintervoedsel:

- Laat stoppels van granen en andere gewassen zo lang mogelijk onbewerkt. Hierdoor blijven zaden aan de oppervlakte beschikbaar. In graanstoppels kan zich ook nog een onkruidvegetatie ontwikkelen (zie *factsheet Overwinterende graanstoppels*).
- Leg een wintervoedselveldje aan: zaai granen in die in de winter over blijven staan. Deze veldjes bieden in de winter dekking en voedsel (zie *factsheet Wintervoedselveldje*).